

1984

Ерик Артур Блер (Џорџ Орвел) е роден 1903 година во Индија, каде што неговиот татко работел за Државната администрација. Неговото семејство се сели во Англија во 1907 година, а во 1917 година Орвел се запишува на Итон, каде редовно пишува за најразлични списанија од колеџот. Од 1922 до 1927 година служи во Индиската кралска полиција во Бурма, искуство кое го инспирирало да го напише својот прв роман „Бурмански денови“ (*Burmese Days*, 1934 г.). Потоа следеле неколку години на сиромаштија. Живее во Париз две години, пред да се врати во Англија, каде подолго време работи како приватен учител, професор и продавач во книжарница, а пишува и критики и написи за голем број списанија. Книгата „На дното на Лондон и на Париз“ (*Down and Out in Paris and London*) е издадена во 1933 година. Во 1936 година Виктор Голанц го испраќа да ги посети областите со масовна невработеност во Ланкшир и Јоркшир, а делото „Патот за Виган Пјер“ (*The Road to Wigan Pier*, 1937 г.) е моќен опис на сиромаштијата што таму ја видел. На крајот на 1936 година, Орвел заминува во Шпанија да се бори на страната на републиканците, и таму е повреден. „Омаж за Каталонија“ (*Homage to Catalonia*) е негов приказ на граѓанската војна. Примен е во санаториум во 1938 година и оттогаш никогаш целосно не успева да закрепне. Поминува шест месеци во Мароко, каде што ја пишува книгата „Барајќи воздух“ (*Coming Up for Air*). За време на Втора светска војна служи во Територијалната одбрана и работи за Источниот сервис на ВВС од 1941 до 1943 година. Како книжевен уредник во „Трибјун“ (*Tribune*) пишува колумни со политички и книжевен карактер, а исто така пишува и за „Опсервер“, (*Observer*) а подоцна и за

„Манчестер Ивнинг Њуз“. (*Manchester Evening News*). Популарноста кај широката читачка публика ја стекнува со сатирата *Животинска фарма*, којашто ја објавува во 1945 година. Во неа Орвел ги изразува своите политички сфаќања во литерарна форма.

Во есејот *Зошто пишувам*, објавен во 1947 г. вели: „Животинска фарма е првата книга во којашто се обидов, потполно свесно, да спојам политичка и литерарна цел. Веќе седум години немам напишано роман, но се надевам дека ќе го сторам тоа. Тоа сигурно ќе биде промашување, затоа што секоја книга е промашување, но јас имам потполно јасна претстава каква книга сакам да напишам.“

И таа книга, романот *1984*, која е неговото најдобро дело, ја објавува во 1949 година. Оваа визија за тоталитарната држава, во којашто човекот е потполно деградиран како личност, каде што владеат беда и глад, каде што историјата се фалсификува, каде што човечките вредности цинично се сведени на најнизок степен - е протест на писателот против овие тенденции, коишто би можеле историјата да ја насочат во тој правец. И не само протест, туку и предупредување. Силата на Орвеловиот талент и имагинација, уверливото раскажување, реалистичките ликови, вештото водење на дејството и длабокиот хуманизам, ја прават *1984* дело со трајна вредност.

Џорџ Орвел умира во Лондон во 1950 година. Неколку дена претходно, Дезмонд Мекрти му испраќа порака во која пишува: 'Оставивте неизбришлив белег врз англиската книжевност... вие сте меѓу ретките незаборавни писатели на вашата генерација'.

ЏОРѢ ОРВЕЛ

1984

Наслов на оригиналот:

Nineteen Eighty-Four
George Orwell

Copyright © Eric Blair, 1949

Translation Copyright © Икона 2010

Превод од англиски: Јасмина Алексова

Лектура: Јасминка М. Јанева

Графичка подготовка: ИК Икона

CIP – Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека “Св. Климент
Охридски“, Скопје

ISBN 978-608-221-014-8

ПРВ ДЕЛ

1.

Беше ведар и студен априлски ден; часовниците покажуваа тринаесет часот. Винстон Смит, со брадата забиена во градите за да го избегне лутиот ветар, веднаш се протна низ стаклената капија на станбената зграда *Победа*, но не доволно брзо за да спречи една спирала од остра прашина да влезе заедно со него.

Ходникот смрдеше на варена зелка и стари крпи. На едниот крај беше закачен плакат во боја, преголем за затворен простор. Тој претставуваше само едно огромно лице, повеќе од еден метар во ширина; лице на човек од околу четириесет и пет години, со густы црни мустаќи и црти убави на некој суров начин. Винстон тргна кон скалите. Не вредеше да се обиде со лифтот. Тој и во најдобрите случаи ретко го правеше тоа, а во моментот струјата беше прекината во текот на денот. Тоа беше дел од акцијата на штедење во подготовките за Неделата на омразата. Станот беше на седмиот кат и Винстон кој имаше триесет и девет години и проширена вена над десниот глузд, се качуваше бавно одморајќи се во неколку наврати. При секое одморање, од сидот спроти вратата од лифтот, од плакатот го гледаше огромно лице. Сликата беше така направена што очите од неа го следеа набљудувачот од секој агол. Под лицето стоеше натпис ГОЛЕМИОТ БРАТ ТЕ НАБЉУДУВА.

Во станот слушна милозвучен глас како ја чита листата со бројки кои се однесуваа на производството на сурово железо. Гласот доаѓаше од правоаголната метална плоча налик на заматено огледало, која сочинуваше два дела од површината на сидот на десната страна. Винстон го сврте копчето и гласот малку се намали, но зборовите и понатаму можеа да се разберат. Инструментот (наречен телекран) можеше да се намали, но никогаш сосема да се исклучи. Тој пријде до прозорецот: малаксана, слаба фигура, чијашто слабост, само повеќе ја истакнуваше синиот комбинезон – партиска униформа,. Косата му беше многу руса, лицето црвено по природа, а кожата огрубена од остриот сапун, тапиот брич и студената зима која само што беше завршила.

Светот надвор дури и преку затворениот прозорец изгледаше студено. На улицата силниот ветар ја вртеше пращината и искинатата хартија во спирали; сонцето сјаеше, а небото беше остро сино, но и покрај тоа, сè изгледаше безбојно освен плакатите кои беа излепени насекаде. Од секој доминантен агол набљудуваше црномурестото лице. Едно се наоѓаше на фасадата точно преку патот. ГОЛЕМИОТ БРАТ ТЕ НАБЉУДУВА, пишуваше на плакатот, додека темните очи гледаа право во очите на Винстон. Подолу, во висина на улицата, друг плакат, скинат на едниот агол, се вееше при секое удирање на ветрот и наизменично покриваше и откриваше еден единствен збор: АНГЛСОЦ. Во далечината еден хеликоптер се нурна помеѓу покривите, за момент лебдеше како мува без глава и повторно кривулесто одлета. Тоа беше полициска патрола која ги шпионираше луѓето преку прозорците. Но патролите не беа страшни. Страшна беше само Полицијата на мислите.

Зад Винстоновиот грб, гласот од телекра-

нот и понатаму дрдореше за суровото железо и за надминување на деветиот тригодишен план. Телекранот истовремено примаше и емитуваше. Можеше да го фати секој звук – посилен од многу тивок шепот – кој Винстон би го произвел; така што Винстон додека стоеше во видното поле во кое доминираше металниот првоаголник можеше не само да се слушне туку и да се види. Секако, никој не можеше да знае дали во овој или во оној момент некој го надгледува или не. Колку често Полицијата на мислите се вклучуваше на поединечни канали, можеше само да се претпоставува. Беше возможно дури и непрекинато да ги набљудува сите. Но, во секој случај можеше да се вклучи на сечиј канал кога и да посакаше. Мораше да се живее – и се живееше по навика која прерасна во инстинкт – претпоставувајќи дека секој звук се слушал и освен во мрак, секој чекор се видел.

Винстон стоеше свртен со грб кон телекранот. Така беше побезбедно; иако и грбот, како што добро знаеме може многу да открие. На оддалеченост од еден километар Министерството за вистина, установата во која работеше, се издигнуваше огромно и бело над нечистиот предел. Ова е, помисли тој со неодредено гадење – ова е Лондон, главен град на Писта еден, трета по населеност провинција на Океанија. Тој се обиде да исцеди каков било спомен од детството кој би му кажал дека Лондон секогаш бил таков. Дали секогаш постоеле оние глетки со трошни куќи од деветнаесетиот век, чишто фасади беа потпрени со греди, прозорците закрпени со картони, покриви со брановиден лим, а сидовите во градините испукани и наведнати на сите страни? И урнатини од бомбардирањето каде што прашината од малтерот се вееше на ветерот, а врбовица се влечеше низ купот од шут; и места на коишто бомбите рас-

чистиле малку повеќе земјиште и на него изникнале нечисти и грди колонии од дрвени бараки што личат на кокошарници? Но, ништо не вредеше, не можеше да се сети; од детството не му останало ништо освен низа од живи чувствителни слики кои се јавуваа без никаква позадина и најчесто беа неразумни.

Министерството за вистина – во Новоговорот¹: Министвис – остро се разликуваше од сè останато во видикот. Тоа беше огромна пирамидална градба од светликав бел бетон која се издигаше, тераса по тераса, триста метри во височина. Од местото на кое стоеше Винстон можеа да се распознаат, испишани со елегантни букви на белиот ѕид трите пароли на Партијата:

ВОЈНАТА Е МИР
СЛОБОДАТА Е РОПСТВО
НЕЗНАЕЊЕТО Е МОЌ

Министерството за вистина имаше, како што се раскажуваше, три илјади простории над земја и соодветен број ограноци под земја. Во целиот Лондон имаше само уште три згради со сличен изглед и големина. Тие толку многу ја надвишуваа останата архитектура, што од покривот на станбената зграда *Победа* можеа во исто време да се видат сите четири. Тоа беа зградите на четирите министерства кои го сочинуваа целокупниот апарат на државната власт. Министерството за вистина, кое се занимаваше со информации, забава, просвета и култура; Министерство за мир, кое се занимаваше со војната; Министерство за љубов, кое го одржуваше законот

¹ Новоговор е официјален јазик на Океанија. За објаснување на неговата структура и етимологија, видете го прилогот на крајот од книгата.

и јавниот поредок; и Министерство за изобилие, кое беше одговорно за економските работи. Имињата на Новоговор им беа: Министвис, Минимир, Миниљуб и Минииз.

Министерството за љубов беше единственото кое навистина влеваше старав. На него воопшто немаше прозорци. Винстон никогаш не бил во него, ниту му пришол поблизу од половина километар. Таму можеше да се влезе само по работа, но и тогаш мораше да се помине низ лавиринт од бодликава жица, челична порта и скриени гнезда со митралези. Дури и улиците преку кои се стигнуваше до него вриеја од чувари со лица како на горила, во црни униформи и наоружани со пендреци на зглобот.

Винстон нагло се сврте. На лицето имаше навлечено израз на смирен оптимизам, изглед кој беше пожелно да се има пред телекранот. Потоа помина преку собата и влезе во малата кујна. Излегувајќи од Министерството во тој период од денот го жртвуваше својот оброк во кантината, а знаеше дека во кујната немаше никаква храна освен парче црн леб, кој требаше да го чува за утрешниот појадок. Тој зеде од полицата шише со безбојна течност со обична бела етикета на која пишуваше ЦИН ПОБЕДА. Цинот ширеше застојан, мастен мирис, како кинески алкохол од ориз. Винстон наlea до врв полна чаша за чај, се прибара за да го издржи шокот и го проголта како лек.

Во тој момент лицето му доби алова боја, а од очите му потекоа солзи. Пијалакот личеше на азотна киселина; освен тоа додека човек го голташе се чувствуваше како да е удрен со гумена палка по тилот. Меѓутоа во наредниот момент изгорениот желудник се смири и светот доби ведар изглед. Тој извади една цигара од истутканата кутија на која пишуваше

ЦИГАРИ ПОБЕДА и невнимателно ја сврте наопаку при што го истресе тутунот на подот. Со наредната имаше повеќе среќа. Потоа се врати во дневната соба и седна на столот спроти телекранот. Од фиоката извади држалка, шише со мастило и дебела празна тетратка кватро – формат со црвена позадина и корици чијшто дезен потсетуваше на шари од мрамор.

Телекранот во дневната соба поради некоја причина беше во необична положба. Наместо да биде сместен во дното на сидот, од каде можеше да доминира над целата соба, тој се наоѓаше на подолгиот сид, спротивно од прозорецот. На едната страна на телекранот се наоѓаше плитка вдлабнатина во која Винстон седеше во тој момент, која најверојатно била планирана за полица со книги кога се сидале становите. Седејќи добро вовлечен во аголот, Винстон беше вон дофат на телекранот и не можеше да се види. Токму оваа необична географија на собата делумно го поттикна на она што во тој момент имаше намера да го направи.

Но на тоа го поттикна и тетратката која само што ја беше извадил од фиоката. Беше необично убава. Нејзината мазна бела хартија, малку пожолтена од времето, беше од оние видови кои не се произведуваа веќе најмалку четириесет години. Меѓутоа не му беше тешко да погоди дека тетратката е уште постара. Ја имаше здогледано во излогот на една мала запуштена антикварница, во едно од сиромашните предградија од градот (не се сеќаваше точно во кое) и во моментот го зафати неодолива желба да ја има. Членовите на Партијата не смееја да влегуваат во обични продавници (тоа се викаше „пазарче на слободниот пазар“), но тој закон не се спроведуваше строго, бидејќи до одредени работи како што се врвки и жилети не можеше да се дојде на ниеден

друг начин. Тогаш набрзина ја разгледа улицата, влета во продавницата и ја купи тетратката за два и пол долари. Во тој момент не беше свесен дека ја сака за некоја одредена намена. Дома ја донесе тивко, со чувство на вина. Беше опасно да се поседува дури и празна тетратка.

Седејќи на масата, се подготвуваше да почне да пишува дневник. Тоа не беше противзаконско (ништо не беше противзаконско, бидејќи веќе немаше закон), но ако го фатеа можеше речиси со сигурност да очекува смртна казна или во најмала рака дваесет и пет години принудна работа во логор. Винстон го стави перото во дршката и го лижна за да ја отстрани маснотијата. Перото беше архаичен инструмент, ретко користен дури и за потпишување; тој го набави тајно и со многу мака, само затоа што чувствува дека убавата и мазна хартија заслужува по неа да се пишува со вистинско перо, а не да се гребе со хемиско пенкало. Тој всушност и не беше навикнат да пишува со рака. Беше обичај сè, освен многу кратките забелешки, да се диктира во диктограф, што се разбира во овој случај беше исклучено како можност. Тој го натопи перото со мастило и застана за миг. Утробата му затрепери. Одбележувањето на хартијата претставуваше одлучувачки чин. Со ситен, несмасен ракопис напиша:

4. април 1984

Потоа се навали во столицата. Го обзеде чувство на потполна беспомошност. Пред сè, не ни беше сигурен дека годината *навистина* е 1984. Сигурно беше тука некаде, бидејќи беше речиси сигурен дека има триесет и девет години, а веруваше дека се родил во 1944 или 1945 година; но да го прецизира датумот во

рамките на една или две години беше невозможно.

За кого, одеднаш му дојде прашањето, за кого го пишува дневникот? За иднината, за неродените. Мислата за миг му се задржа над сомнителниот датум на страницата и потоа налета на новогворскиот збор *двомисла*. За првпат стана свесен за големината на она што го презеде. Како може да се комуницира со иднината? Тоа по природа е невозможно. Иднината или ќе личи на сегашноста и во тој случај нема ниту да го слушне или ќе се разликува од неа и тогаш неговата мака ќе остане несфатена.

Некое време седеше и тапо гледаше во хартијата. Од телекранот се слушна трештава воена музика. Беше чудно што не само што ја имаше изгубено моќта да се изрази, туку дури имаше заборавено и што првобитно сакаше да каже. За овој настан се подготвуваше со недели и ниту во еден момент не му падна на памет дека ќе му биде потребно што било друго освен храброст. Му се чинеше дека да се пишува е лесно. Требаше само да го пренесе на хартија оној непрекинат и немирн монолог кој со години му се одвиваше во главата. Меѓутоа, во тој момент дури и монологот престана. Освен тоа, проширената вена почна неподносливо да го чеша. Не се осудуваше да се почеша, за да не ја воспали. Секундите поминуваа. Тој не забележуваше ништо друго освен белината на страниците пред себе, јадежот на глуждот, треперењето на музиката и благата опијанетост од цинот.

Одеднаш почна да пишува во паничен страв, само делумно сфаќајќи што пишува. Ситниот, детски начкрабан ракопис се влечеше по страницата, испуштајќи прво големи букви, а најпосле дури и точки.

4 – ти април 1984. Вчера вечер, кино. Сè воени